

t. i. ezeket írja: »Hálám fejében ime gyors, reméllem kielégítő válaszom Nyéki Weres Mátyás kath. író ügyében, hozzám intézett kérdésedre: Az 1877-iki névtárunk 31. lapján a Series Canoniorum Jaurinensiumban következőket olvashatni:

420. Mathias Veres de Nyék a. 1611. Canonicus 1613. Archidiaconus Mosoniensis, 1636—1654. Praepositus St. Salvatoris de Pápocz, 1643. Vicarius Generalis Eppalis. † 1. Aprilis. 1654.

Sajátkezüleg aláírt végrendelete 1653-ik május 8-án kelt, s meg van országos levéltárunkban; azonfelül a győri kanonokok általam összeállított autograph gyűjteményében meg van N. V. M. Nagyfalvy Gergely váczai püsp. s győri kanonokhoz Bécsbe intézett sajátkezü missilis levele.

Hogy Sopronyi Keresztes, s hihetőleg ottani beneficiatus is volt, úgy rémlik előttem olvastam valamely levéltári ügydarabban.« Eddig Ebenhöch.

Feltűnő az, hogy a Vörös munkáinak példányai mindenfelé annyira ritkák, miszerint még eddig Nagy-Győr és Sopronmagyaros tájain sem igen találhatók, vagy hogy eddig lehelyleik nem igen közöltettek.

Remélljük azonban, hogy ezentúl a papság nagyobb figyelemre méltatva a régi magyar irodalom termékeit, azoknak megőrzésében és megismertetésében is hazafiúi kötelességet fog látni.

FELVIDÉKI KÖNYVTÁRBÚVÁRLATOK.

II.

Rózsahegy en a kegyesrendi algymnasium könyvtárába, a könyvtárnok távolléte miatt, nem juthattam be. Ez intézetet Löwenburg János Jakab gróf alapította még 1715-ben, de csak 1729-ben nyílt meg. II. József koráig, mint egyszerű paedagogium, könyvek gyűjtésével nem törődött, s Czápay Imre igazgató úr értesítése szerint, e körülmény magyarázza ki, hogy a könyvtárban becsebb régi művek nem találtak. Azon voltam tehát, hogy veszett fejszének legalább a nyelét ejtsem kezembe

s kárpótoltam magam a város régi emlékei, meg a 35 percnyire lévő likavai nagyszerű váromladék megtekintésével.

Liptómegyében folytatva útamat, Liptó-Szenthimlósón szállottam ki. A város legnagyobb és legszebb részét hamuba rejté a pár év előtt dúlt iszonyú tűzvész. Friss romok közt nem volt mit keresnem, ennél fogva, rövid időzés után, az ide húsz percnyire eső Andrásfalvára hajtattam, hol Majláth Béla úr, valódi magyar vendégszeretettel fogadott. A Jalócz vize mellett emelkedő úri lakását, a benne főlhalmozott emlékek, valóságos en miniature múzeummá avatják. Régészeti, természetrajzi gyűjteményéről nem itt a helye szólanom; ezúttal csupán becses könyvtárának ismertetését szándékozom adni a következőkben.

A terjedelmesebb kéziratok jegyzéke.

Német-Lipcese város jegyzőkönyve, 1475—1700-as évek közepéig vezetve. Tömérdek, igen értékes művelődéstörténelmi adat. Német-Lipcese város tulajdona.

Diarium Ablegationis ad Seren. Regem Sveciae Carolum XII. per Dominum Nicolaum Szirmay concinnatum. 1705. jun. 22-én kezdődik. 93—195. fol.

Theatrum Eperjesiense. Anno 1687. Die 3. Mensis Marty excitum. Rezik Jánostól. 8-r. XVIII. századi másolatban, 316 l. A legközségesebb kézirati művek egyike.

Gabrielis Kolinovics Szenqvicensis Rerum Ungaricum Libri IV. Meg van az egyetemi könyvtárban is.

Szentiványi István exjezsuita történelmi följegyzései a Felvidékről, latinul.

Diarium Missionis Societatis Jesu, Ad S. Nicolaum. Inchoatum ipsa die Installationis, et ingressus nostri ad hunc locum. Anno 1735, die 16. May. 4-r. 1771-ig vezetve.

Idegen nyelven írt könyvek.

Bologna, 1482. Kolophon: Hec Anothomia fuit emendata ab Eximio artium et medicine doctore. d. Magistro Petro Andrea morsiano de Ymola in almo studio Bononie cyurgiam legente coadiuuantibus Magistro Johanne Jacobo caraia de buxeto Et magistro Anthonio Frascaria Januensi cyurgie studentibus. Impresum per Johannem de noerdlingen. Et henricum de harlem socios. Anno dni. M.CCCC. lxxxij. Mensz. January die xx^o — K.-ívr. goth. Denis: Suppl. p. 154. és Panzer I. p. 214. némileg

eltérően írják le: »Anatomia Mundini emendata a Petr. Ant. Morsiano« czím alatt. Majláth úr példányának terjedelme: a₁—c₆—

Nürnberg, 1501. Apologia astrologie Jacobi Schonheintz ostrofranci. arcium liberalium ac vtriusque medicine Doctoris. Kolophon: Exaratum per industriosum inpressorem Georgium Schenck in insigni ac libera ciuitate Nurmberga Anno incarnationis Millesimo quingentesimo secundo. Mensis vero Septembris die XXI. finit. — K. 4-r. a₁—c₈. Panzer. VII. 441.

Lyons, 1528. Luminare Maivs (fo. LXI). + Lymen Apothecariorum + Thesaurus Aromatariorum (fo. XXX.) Kolophon: Impressum Lugduni ap. Ant. Blanchard calcographum Lemouicens. Anno MDXXVIIj. Die XV. Mensis January. + De confectione aromat. (fo. XXVI.) — A könyvészeti irodalomban teljesen ismeretlen gyűjtemény.

Ingolstadt, 1532. Quadrans Apiani Astronomicus et iam recens inventus et nunc primum editus. Excusum Ingolstadii in officina Appiani die VI. Julii An. M.D.XXX.II. — Ívr. Panzer VII. p. 129. nem egészen így írja le.

Strassburg, 1534. Chiromantia. 2. Physiognomia ex aspectu membrorum hominis. 3. Periaxiomata de faciebus signorum. 4. Canones astrologici de iudiciis Aegritudinum. 5. Astrologia naturalis. 6. Complexionum noticia iuxta dominium Planetarum. Autore Io. Indagine 1534. Végén: Argentorati Apvd. Ioan. Scholtvm. M. D. XXXIII. — Ívr. Panzer VI. p. 123. csak egy példányt említ.

Bonfinius. Basel, 1568.

Zaltār Davida Swatē 1581. 12-r.

Ortelius Chron. od. Hist. Besch. Gedr. Nürnberg. bey Ludwig Lochnerm. Anno 1615. 4-r.

Istvánffy. Köln, 1685.

Szentiványi Márton: Dissertatio Paralipomenica Rerum Memorabilium Hungariae. Tyrn. Typis Academ. per Joan. Andr. Hörmann. Anno 1699. 4-r. Említi Stoeger: Script. Soc. Jesu. p. 352. Ezenkívül számos jezsuita kissebb nyomtatvány III. Károly korából.

Magyar könyvek.

Illyés István: Lelki téj. Nagy-Szombat, 1686. Szabó K. Régi Magy. Kt. 1356. sz.

Pethő Gergely: Magyar krónika. Bécs, 1702. Szabó K. 1645. — Az ezután közlendő ponyvairódmű termékek, kétségkívül legkritkább darabjai Majláth úr könyvtárának.

Salamon Királynak, A' David Király Fianak, Markalfal való tréfa-beszédeknek rövid Könyve. Nyomtattatott 1736. Esztendőben. — Prózában írva, 32 sztlan lev.

Palinodia Tristis Hungariae. Az-az: A' maga gyámoltalanságán kesergő és abban a Kardos Griffnek szárnya alá folya-módó Nympha, A mellyel Magyar-Ország mostani állapotját példázza és azt Méltóságos Gróf Eszterházi Pál Urnak, az Magyar-Ország Palatinussának etc. — — — alázatosan ajánlja Nemes Gömör Vár-Megyének a most itt levő Országgyűlésére küldetett egyik Követe Gyöngyösi István. Most másodsor ki-nyomtattatott Nagy-Győrben Streibig Gergely János által M. DCC. XLIII. Esztendőben. — Vers, 8 sztlan lev. Első kiadása Lőcse, 1695. Szabó K. 1476. sz.

Cuma Várasában épített Dedalus Temploma. Magyar Ver-sekre fordította egy Poeta. Nyomt. 1744.

Historia Egy Pyramus Nevű Ifúról, Es Thysberul, Kik egy máshoz való szeretekért (!) hálalokat nem szánták. Az Gis-quardus és Gismunda Historia Notájára. Nyomtattatott 1745. Esztendőben. — Versszakonként egy sorjába írva, 16 sztlan lev.

Gyöngyösi István Porából meg-éledett Phoenixe. Sopron, nyomt. Siesz Josef, 1748. — Lőcsén, 1693-ban két ízben adták ki. Szabó K. 1441. és 1442.

Historia Egy Argirus Nevű Király-Firól, És egy Tündér Szűz Leányról. Nyomtattatott Budán Veronika Nottensteiné (!) özvegnél 1749. Esztendőben. — Versben, Cicero betűkkel 20 sztlan lev.

Az Hires Neves Toldi Miklósnak Jeles Cselekedetiről Es bajnokságáról való Historia. Irattatott Illosvai Peter (!) által. (Vitézi alak fametszvényben, alatta :

Quid damnosa juvant sine causa belli cieri?

Tutius est regnis perpete pace frui.) Nyomtattatott Budán, Nottensteiné (!) Veronika özvegnél 1749. Esztendőben. — 8 sztlan lev.

Czigányokról Való História, Mellynek első Részében. Le-irattatik ennek a széles Világra elterjedett, sok jeles tseleked-

tekkel el-hiresedett CZIGÁNY Nemzetnek eredete, régisége, természetire való nézve Nemessége, és élete táplálásának tsudálatos módja. Második Részében. Elő-adattatik egy nevezetes példában, minémű pompás Czérémoniával élnek, mikor az ő Legfőbb Vajdájoknak, az hozzá hivségeket mutató ajándékot minden elő-for-duló esztendőnek első napján bé-mutatják. Nyomtatott ebben az Esztendőben. (Valószínűleg 1749.) Vers, 8 sztan lev.

— Igen Szep Tangredus Historia, Az Király Leányáról Gis-mundáról, és az Királynak titkos Tanácsossáról Gisuardusról, kik között fel-bomolhatatlan szeretet lévén, halálra adták magokat: Olasz nyelvből az Bocatiusból Deákra fordítottatott Philippus Beroaldus, által; Magyar nyelvre pedig fordítottatott G. E. T. *) által. (Merkur, lábánál két gyermekkel, fametszvényben). Nyomtatott Budán Véronika Nottensteiné (!) özvegynél, 1750. Esztendőben. — Versszakonként egy sorjában, 30 sztan lev. Első kiadása Lőcse, 1700. Szabó K, 1563.

Két Kronika Az Első: Stilfrid Cseh Országi Királyrol. A' Másik: Brunczvik Stilfrid Fiáról, Csehek Királyáról. Nyomt. Budán Véron. Nottenst. özvegynél, 1750. — Próza, 24 sztan lev.

Z. Sz. J. (Rimaszombaton). Igaz Barátságna és szives szeretetnek tüköre. Philostenes és Florentina. Imét Hermiás. Nyomt. 1751. — 122 l.

Éllj Igazán. Kerüld Ember Ezen kis írásban például ki-té-tett Hamis Pénzverő Három Személyeknek Nagy Vétkeket, Mellyeket N. Antal, N. Rósália, és N. Éva Mária, sok ideig gyakoroltanak. Melly gonosz tselekedetekért mind a hárman Hóhér Pallosa által e Világból ki-botsáttattanak Martius havának 17. napján Nagy-Györben, 1751-dik Esztend. (Fametszvény: a bakó elüti egy nő fejét). Nyomtatt: Györben, Streibig Gergely János által. — 4 levél, végén halálzó, keresztbe fektetett csontokon, fametszvényben.

A' Tsalárd Cupido kegyetlenségét megesmérő és mérges nyilait kerüld tiszta életnek Geniussa. Nyomt. 1754.

Haller László Telemekusa 2-dik nyomtatás 1758. Kassán Jesuita Acad. betőivel. — Gedde: Angliai Méhes kert. Németből

* Georgius Enyedinus Transsylvanus.

ford: Szattmáry Király György. Egerben Bauer Karol Josef Püspöki Könyv-Nyomatató 1759. 8-r. — Gyöngyösi István: Chariclia. Budán, Landerer F. L. 1763. és Muranyi Vénus. Budán, Landerer F. L. 1767. 8-r.

Liptóból Szepesmegyébe vettem útamat. A kézsmárki ág. h. e. v. egyházkerületi lyczeum könyvtárának zöme, az iskola-épület második emeleti nagy és világos termében van fölállítva. Palcsó István tanár és könyvtárnok rendezési munkálatai után kitünt, hogy e gyűjtemény ez idő szerint 20.600 kötet könyvet foglal magában.

A kéziratok s egyetlen példányok egy kisebb szobában őriztetnek. A cimeliotheca rendkívül érdekes darabja, Tököly Imre udvartartása 1683-ból, melyen egy régi magyar bibliophil következő stampigliája látható: Martinus Pongrácz De Szent Miklos Et Owar. 1756. Szintén Pongrácz jegyével (1758) van ellátva Majláth Bélának egy 1581-diki lyoni kiadású könyve. Ugyanitt őrzik a Csáktornyai János debreczeni nyomdájában 1590—92. megjelent hat darab magyar könyvet, melyek mindenike unicum. A régi magyar műveket Szabó Károly a történelmi társulat 1872-ik évi szepes-vidéki kirándulása alkalmával lajstromozta, jelentésében (Századok, 1872. 688—691) ismertette, s nagy művében egytől egyig fölhasználta. Részünkről tehát, csupán az incunabulák jegyzékével állhatunk elő.

V e l e n c z e, 1495. Kolophon: Opera Claudiani Diligenter emendata per Thadaeum Vgoletum Parmensem. Impressit Venetiis Ioannes de Tridino alias Tacuinus Anno M.CCCC.XCV. die VI. Iunii. — 4-r. Hiányosan írja le: Hain, 5372. Pontos leírása: Codicum saec. XV. impr. qui in r. biblioth. Borbonica adservantur Catalogus. Neapoli, 1828. Tom. I. p. 201.

V e l e n c z e, 1495. Czim, a 2. levélen: T. Lucretii Cari. poetae philosophici antiquissimi de rerum natura liber primus incipit foeliciter. Kolophon: Impressum Venitiis per theodorum de ragazonibus de asula dictum bresanum. Anno domini M. CCCC. LXXXV. Die. iiii. septembr. — 4-r. Panzer III. p. 375. Hain 10283.

A u g s b u r g, 1497. (Hartm. Schedelii) Liber chronicarum cum figuris et ymaginibus ab initio mundi usque nunc temporis. Kolophon: Impressum ac finitum in vigilia purificationis Marie in imperiali urbe Augusta a Iohanne Schensperger Anno ab in-

carnatione Domini M.CCCC.XCVII. — Ívr. goth. fametszvényekkel Panzer I. 125. Hain 14509.

Strassburg, 1498. Czim: Horatij flacci Uenusini. Poete lirici opera (cum annotationibus Iac. Locher philomusi). Kolophon: Elaboratum impressumque est . . . : in celebri: libera: imperialique vrbe Argentina. opera et impensis sedulis quoque laboribus Prouidi viri Iohannis Reinhardi cognomento Gurninger (Grüninger helyett) eius eiusdem vrbis argentinensis: quarto idus Marcij. absolutum vero Anno domini M CCCC. XC VIIj. — Ívr. kerek betűkkel. Seemiller IV. p. 101. Hain 8898.

Velence, 1498. Czim: Lucani (!) Palladii Sorani Epigrammaton libelli. Libellus elegiarum. Genethliacon urbis Romae. A 35. lev. 2. oldalán: Finis Opvscvli. Venitiis per Io. Baptistam de Sessã Mediolanensem. M. CCCC. XCVIII. Die. XVI. Mensis Maii. — 4-r. 38 lev. Hain 12278.

Velence, 1498. Czim: Lucanus Cum Duobus Commentis. Cum Gratia et Preuilegio. Kolophon: Exactum hoc insigne atque preclarum opus Lucani cum Io. Sulpitii Verulani . . . commentariis a proprio originali extractis: Necnon Omniboni Vicentini diligentissime emendatis. Venitiis Impressum per Simonem beuilaquam papiensem. Anno Salutis christianae: M. CCCC. XCVIII. die uero uicesima octobris. — K.-ívr. kerek betűkkel. Panzer III. p. 434. Hain 10.242.

A z i g l ó i á g. e v. f ő g y m n a s i u m n a k n é g y k ö n y v t á r a van, u. m. a nagy könyvtár 4200 kötetel, az algyrnasiumi osztályoké 880, a magyar önképző-köré 700, végre a német önképző-kör könyvtára 400 kötetel. Ezúttal természetesen csak a gymnasiumi vagy nagy könyvtárról szólunk, melynek rendszeres kezelését és gyarapítását Pákh Károly tanár, a jelenlegi igazgató kezdte meg az 1861. 2-iki tanévben, midőn egyszersmind az is határozatba ment, hogy a tanulók a tanszerek beszerzésére s fenntartására bizonyos évi járulékot fizessenek. Pákh után Páyer Jenő volt egy évig a könyvtárnok, ki új lajstromot készített, s aztán Scholtz Ágoston viselte a könyvtárnoki tisztséget, mely egészen tiszteletbeli hivatal.

A nagy könyvtár ez idő szerint a gymnasium egyik ujonnan épült termében van elhelyezve, hova 1873. 4-ben, a tanintézetből távol eső és alkalmatlan helyiségből szállították át. 1871/2-ben

ismét Pákh Károly igazgató vette át a könyvtárnokság gondját, melyet attól fogva maig, kiváló buzgalommal visel. Ő új lajstromot készített, melyben a könyvek 18 szakba vannak beosztva. Ujabb könyvtárnokoskodása ideje alatt a nagy könyvtár részint vásárlás, részint nagyobb ajándékok által, szépen gyarapodott. A könyvvételre és bekötésre évenként körülbelül 300 frt adatik ki a tanulók évi járulékából; e célra külön alapítványok nincsenek. Nagyobb ajándékok közül megemlítendő Pákh Károlyé (460 kötet) és 1877-ben Dr. Tavasi Lajosé (902 kötet), ki végrendeletében a többi közt ezt írta: »Az iglói oskolának hagyom egész könyvtáramat, valamint pénz- és éremgyűjteménnyel a gymnasiumi múzeum e nembeli gyűjteményét akarom bővíteni.«

A könyvtár néhány darab kézírata között legérdekesebb Günther Dávid theologus és bölcsészethallgató, kézsmárki születésű magyar nemes emlékkönyve, 1660-ból, melyen az előkelő Günther család lilomos, sasos címere látható; alatta e sorok:

Lilia ceu florent, Aquilae ceu nubila trahant;
Güntherum sanguis floret atque volet.

Anno 1658.

Ez emlékkönyvben, mely 1690-ben a löcsei Günther Sámuel birtokába jutott, számos külföldi között, a dissertatio-irodalmunkból jobbra ismeretes következő magyar szerzőktől olvashatók emlékversek:

1661. Joh. Baptista Fögglerus Sempron. Hung. Medicinae Candidatus.

Wittebergae Anno Epochae Christianae vulgari 1668 die 8. Novembris Georgius Meschner Coronâ Transylvanus.

Joan. Hnilitzenus Rajetzin. Hung. Wittebergae die 5. Feb. Anno 1661.

Johannes Moldner Neosolio-Hungarus. Witteb. Anno 1661. Die 5. Febr.

Matthias Rosner Sempron. Hung. SS. Theol. Studios. Wittebergae Cal. February 1661.

Michael Ungarus Német Uyvárino Hung. SS. Theol. St. Wit. d. 5. February Stylo Jul. Anno 1661.

Stephan. Fekete Szentzino hungarus. Wittebergae, Die 2. Febr. Anno 1661.

Johannes Pinnerius Mont. Neos. Ung. SS. Th. et Ph. St. Witt. die 6. Febr. Anno 1661.

Mathias Losnizerus Novisol. Hungarus. Witt. Die 5. Febr. MDCLXI.

Martinus Leutmann Teutopr. Hung. SS. Theol. et Phil. Stud. Witt. (a szabadvóműves jelekhez hasonló 13 ciffer) die 7. Februar. Anno 1661.

Adamus Popradius Belâ-Hungarus. Anno 1661. 1. Februar. (Wittebergae.)

Georgius Simonis Varal. Pan. S. S. Theol. Stud. Anno 1661. Die 5. Februarii Styl. Vet. (Wittb.)

Benedictus Schelekerus Cib. Transylvanus. Anno 1661. Die 6. February (Wittb.)

Joh. Gobius Turozius Tottpronnensis Hung. p. t. M. C. q. e. W. Locator. Witt. Die 30. Decembr. Anno 1660.

Daniel Sinapius Turocz. Such. (Szucsány) Pan. Wittebergae 5 Febr. 1661.

Zacharias Lani Trencsin. Pannon. Jenae Anno 1660. Die 8. Maji.

Paulus Regnis Cib. Hung. Anno 1661. Die 7. Febr. (hol?)

Casparus Schön Eperiens. Witt. Anno reparatae salutis 1661. Kal. Febr.

Michael Schön, Teutopr. Ung. Witt. Anno 1661. 5. Febr.

Georgius Lovvczany Novisol: Hung. Anno 1661. Die 7. Febr. Styl. Vet.

Johannes Brewer¹⁾ p. t. penalis. Wittebergae Anno 1661. die 7. Februarij.

Úgyanezen korból érdekes kézirat »Jacobus Phendler A Losperg« itinerariuma Európában, melyhez egykorú metszvények vannak mellékelve.

Acta et conclusiones Synodi Zsolnensis. Solnae, 1708 írott füzet, mely elé van kötve a szepesváraljai zsinatról szóló nyomtatvány 1614-ből.

Az iglói könyvtár nyomtatott művei között legrégibb a tizedik teljes német biblia:

¹⁾ A későbbi löcsei nyomdász. Lásd. életrajzát Melzernél Biogr. ber. Zipser S. 31—33.

Strassburg, 1485. Disz durchleuchtigest werck der ganzen hayligen geschrift genant die bibel zu teutsch getruckt. lauter. clar. vnd war. nach rechtem gemeynem teutschem mit hohem vnd groszem vleysz, gegen dem lateynischen Text gerechtfertiget etc. Gedruckt in der löblichen keyserlichen freystatt Straszburg. Nach der geburt cristi des gesetzes der gnaden. viertzeihen hundert vnd in dem fünff vnd achtzigsten iar vff montag der zweyten des monds May. etc. — K.-ívr. nevezetes, hogy signaturái vannak. Nast: Litter. Nachricht. S. 112. szerint a Koburger-féle biblia kicsinyített kiadása. Panzer: Annalen der ältern deutschen Literatur. Nr. 214. csupán a Solger-féle könyvtár példányát ismerte. Hain Nr. 318.

(Lyon) 1508. C. Jul. Caes. Commentarii (recogniti per Philippum Beroaldum). Anno Domini. M. CCCC. XIII. die uero XX. Junij. — 8-r. Lyonban, Balthasar által kerek betűkkel nyomtatott kiadás. Panzer, IX. 109. hiányosan írja le; helyesebben Brunet, T. I. p. 1453.

A XVI. és XVII. századból több, magyar vonatkozású latin és német nyomtatvány, mint pl. Lazarus v. Schwendi: Kriegsdiscurs. Frankf. 1594. — Dillichius: Ungr. Chronica. Cassel, 1600.

Acta et Mutuus Consensus Synodi Augustanum Confessionem Amplectentis, in Oppido Szepes-Varallya, Anno Domini, Millesimo Sexcentesimo Decimo quarto, Mense Januario celebratae. — 4-r. E, ívsz. Végén Psalm. CXXXIII. és egy distichon, mely alatt: »G. Z.« —

Legrégibb magyar könyve Bornemisza Péter: Postilla II. rész. Sempte, 1574. elől csonka példánya és III. rész. Sempte, 1575. ép péld. Ezeknél azonban sokkal becsesebb azon, 1701—1706. Lőcsén nyomtatott három darab unicum, melyeket adalékul Szabó Károly Régi magyar könyvtárához, Pákh Károly úr írt le a »Könyv-Szemle« tavalyi évfolyamában 335—336. l.

(Folytatása következik.)

Dr. Ballagi Aladár